

Kontrapunkt

BRANIMIR
POFUK

Je li Hrvatska zaslužila pohvalu Oksane Zabužko, ukrajinske književnice?

S obzirom na teme koje hrvatskoj javnosti nameću politika i mediji, a pogotovo s obzirom na sve nižu razinu govora o svemu i svačemu, ono što se početkom prosinca događa u Puli iz godine u godinu postaje sve važnije i sve potrebnije. Od 4. do 14. prosinca dvadeseti put održava se Sa(n)jam knjige u Istri. Za ovo slovo n u zagradi nekada sam mislio da je nepotrebna gnjavaža koju su organizatori izmislili samo da bi napakostili novinarima i urednicima koji ime njihove manifestacije u svojim vijestima i naslovima ponekad moraju staviti i u neki drugi padež osim nominativa. Međutim, čim sam prvi put dobio povlasticu da dodem i vidim što se to događa u Hrvatskom domu branitelja i po čitavoj Puli, shvatio sam važnost tog slova u zagradi. Malo tko izgovara to slovo i uobičajeno je, na sasvim običan način, reći da je počeo ili da se ide na sajam knjiga u Pulu, ili pulski sajam knjiga. Kao mjesto na kojem se trguje knjigama to doista i jest sajam. Ali, njegovo srce, njegova posebna vrijednost i njegov smisao nalazi se upravo u onoj zagradi i slovu koje i ne treba izgovoriti.

Barun iz pulske ratne luke

Riječ, misao i smisao, tako lijepo stopljeni u grčkom pojmu logos, na pulskom su sajmu knjiga na prvom mjestu. To je i ove godine pokazalo samo otvorenje. Kako je i red, došli su i političari. Svoje pozdrave, zaslužene pohvale i čestitke za 20. rođendan sajma izrekli su gradonačelnik, predstavnik županije te pomoćnik i izaslanik ministrice kulture. Drugog dana sajma stigla je i sama ministrica, a u obilazak i druženje s organizatorima i posjetiteljima stigao je i predsjednik države, tradicionalni pokrovitelj sajma. Međutim, kao što nalaže viši red prema kojem je zamišljen i po kojem se ravna Sa(n)jam knjige u Puli, posljednja riječ kojom je manifestacija službeno i otvorena pripala je jednom od autora. Ove je godine to bila ukrajinska pjesnikinja i spisateljica Oksana Zabužko. Izbor govornika, naravno, nije bio ni malo slučajna. Prošle su godine glavni gosti uz temu "Socijalizam u klupi" bili ruski književnici. Ove godine, kada je glavna tema stogodišnjica početka Prvog svjetskog rata, bilo je vrlo logično pozvati nekoga iz Ukrajine. Kao nekadašnja najvažnija austrougarska vojna luka, Pula je mjesto na

kojem je sjećanje na Veliki rat i inače nešto izraženije nego u ostatku Hrvatske koja dobrim dijelom pokraj te stogodišnjice prolazi kao da je se ona baš previše i ne tiče. Uostalom, pa tko bi mislio na taj davni rat kada smo još toliko zabavljeni tko završavanjem, tko nastavljanjem i pretprošlog Drugog svjetskog i prošlog Domovinskog rata. U Puli se ovih dana o Prvom svjetskom ratu ponajviše govori iz perspektive ovog našeg dijela Europe, iz perspektive nekadašnje Austrougarske, Srbije i Sarajeva u kojem je upaljena šibica dok je čitav kontinent već bio natopljen benzinom. Čitav niz događanja u Puli se ovih dana odvija pod egidom Jučerašnji svijet uz veliku potporu ove današnje Republike Austrije i Austrijskog kulturnog foruma u Zagrebu. Prve večeri, u četvrtak, u galeriji Sveta srca, jednoj od najljepših u ovom dijelu svijeta, otvorena je izložba Marucija Ferlina pod naslovom Zatvoreno more (Climb Every Mountain). Eto, u Puli baš vole u zagradi upisivati smisao pojava i stvari. Zato je u ovu zagradu u imenu izložbe stavljen stih iz jedne od pjesama iz slavnog mjuzikla i filma u nas poznatog pod imenom Moje pje-

Još završavamo ili nastavljamo Drugi svjetski i Domovinski rata, ali Sa(n)jam knjige u Istri bavi se stogodišnjicom Velikog rata

sme, moji snovi. More i mornaricu s planinama i pjesmom povezuje čovjek kojem je izložba posvećena, Georg von Trapp, visoki časnik austrougarske ratne mornarice koji je bio stacioniran u Puli, gdje mu se rodilo i prvo dvoje od one djece koja će kasnije, u životu, pa u filmu, postati mali raspjevani zbor. Iz pulske ratne luke, saznajemo na izložbi, barun von Trapp će isplovjavati na ratne zadatke čak u Kinu, za vrijeme Bokserskog ustanka, a napadom francuske podmornice u Puli će i za njega početi Prvi svjetski rat.

Još od djetinjstva obožavam film Moje pjesme, moji snovi. A sada sam, na ovoj izložbi u Puli, shvatio koliko je dobro Christopher Plummer odigrao ulogu kapetana Georga von Trappa. Sada u onaj njegov uvijek susprezan i ukočen osmijeh upisujem i ove riječi, koje se mogu pročitati na izložbi u Svetim srcima:

"Osjećam kako se gušim. Želim biti sam. Osjećam kako me nešto davi. Isrepljen, naslanjam se na komandni

most a umorne oči upirem prema sve manjim mrljama... čamcima za spašavanje kojima ne mogu pomoći. Tako, dakle, izgleda rat! Ondje iza mene na stotine se mornara utopilo, ljudi koji mi ništa skrivili nisu, ljudi koji su, poput mene, obavljali dužnost, protiv kojih osobno ništa imao nisam; naprotiv, s kojima sam osjećao bliskost, jer dijelim isto zanimanje. Otprilike sedam stotina ljudi potonulo je s brodom!" Georg von Trapp u svojoj je memoarskoj knjizi (To the Last Salute) tako opisao potapanje francuske krstarice Leon Gabmetta što je bio i njegov osobni pothvat jer on je bio zapovjednik podmornice U5 s koje su ispaljena torpeda.

Koliko ljudi, toliko istina

No, vratimo se na početak i na govor koji je, otvarajući dvadeseti pulski sajam knjiga i festival čitatelja i književnika, izrekla Oksana Zabužko, književnica iz Ukrajine. Govorila je o oblacima rata koji su se upravo ove 2014. godine nadvili nad njezinom domovinom, ali i nad čitavom Europom. Govorila je i o hrvatskoj suvremenoj književnosti koju su ukrajinski izdavači i čitatelji otkrili upravo zbog rata. O sasvim konkretnim pogledima na činjenice o ratu koji se događa u Ukrajini bilo je govora kasnije, na predstavljanju dviju knjiga Oksane Zabužko koje su u nakladi Edicije Božićević objavljene u Hrvatskoj ("Terenska istraživanja ukrajinskog seksa" u prijevodu Ane Dugandžić i "Muzej zabačenih tajna" u prijevodu Fikreta Cacan). U razgovoru s Miljenkom Jergovićem, a upravo on predstavlja tu hrvatsku prozu koju je otkrila Ukrajina, Oksana Zabužko govorila je o teškoćama traženja i nalaženja istine, kao i o nepovredivosti različitih emocija kao i različitih boli koje različitim ljudima na različite načine nanosi isti rat. O tome govori i njezin roman iz 2007. godine čiji naslov na ukrajinskom glasi "Muzej poknutih sekretiv". No, bez obzira na uvažavanje pojedinačnih istina sadržanih u doživljaju i sudbini svakog lika, Oksani Zabužko je, naravno, sasvim jasno i ona bez diplomatskog okolišanja i govori o ratu koji se događa na tlu države koja je njezina domovina, o ratu koji protiv Ukrajine vodi Rusija. Ali, u svom govoru ona je rekla nešto jako lijepo o Hrvatskoj. Ustvrdivši kako je rat najveća kušnja ljudskosti svakog čovjeka i svakog naroda koji se u njemu zatekne, Oksana Zabužko je kazala i ovo: "Ne znam što vi mislite sami o sebi, ali, čitajući vaše pisce ja sam stekla dojam da ste taj test položili". Lijepa književnička pohvala ujedno je i pitanje: jesmo li, doista? Odgovor ću tražiti svih preostalih deset dana pulskog sajma i sna.

branimir.pofuk@vecernji.net